

Josip Oslić – Saša Horvat

KRITIČKA PROMIŠLJANJA ANTE MATKOVIĆA O DIJALOGU NEUROZNANOSTI, TEOLOGIJE I FILOZOFIJE PO PITANJU ČOVJEKA

Prof. dr. sc. Josip Oslić

Katolički bogoslovni fakultet, Zagreb

dr. sc. Saša Horvat

KBF – Zagreb, Teologija u Rijeci

UDK: 001.2[61:2:1][611.8+612.8]

[572.1/.4:140.8][111.2+111.82+165.4/.5+165.65+165.82

2] 177.72[172.16+177.63/.77+179.9]MATKOVIĆ, Ante

[0.000.141.3: 0.000.165]

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 19. rujna 2016.

Suvremeno društvo svjedoči suprotstavljanju humanističke i znanstvene slike o čovjeku, čije posljedice čovjek tjeskobno osjeti kada promišlja samoga sebe, svijet i Boga. Članak čitatelju prikazuje promišljanje poznatog hrvatskog neurokirurga dr. Ante Matkovića, koji pokušava ostvariti interdisciplinarni dijalog spoznaja prirodnih znanosti, filozofije i teologije. U prvome dijelu rada ukratko ćemo se upoznati s opasnostima znanstvene slike o čovjeku, koja se ostvaruje unutar materijalističkog pogleda na svijet i redukcionističke metode. U drugome dijelu rada izložit ćemo ključne točke promišljanja dr. Matkovića, koji ne zanemaruje slojevitost ljudskoga bića i ne odbacuje *a priori* njegovu dušu kao nešto suvišno i znanstveno prevladano. U zaključku rada ponudit ćemo određene ideje kao ohrabrenje za daljnje razvijanje interdisciplinarnog dijaloga.

Ključne riječi: Anto Matković, neuroznanosti, čovjek, mo-
zak, fizikalizam, interdisciplinarni dijalog.

* * *

Uvod

Pitanje »Što je čovjek?« neumoljivo se nameće kako našoj generaciji tako i svim generacijama prije nas. Određene povijesnim i društvenim prilikama te spoznajama koje su imale na raspolaganju,

svaka generacija pokušala je ponuditi svoj odgovor. Upravo mogućnost osmišljavanja odgovora na to pitanje suvremenom čovjeku polako izmiče iz ruku i prelazi u *sigurne* ruke neuroznanosti. No, kakav se put smisla pred nama otvara ukoliko čovjeka promatramo samo u kontekstu »ispaljivanja neurona«?

Suočen s proročkim proglasom Friedricha Nietzschea »Bog je mrtav«,¹ njemački filozof Martin Heidegger upozorio je prije 40 godina kako nas »samo još jedan Bog može spasiti«. ² Sluteći težinu okova tehnološkog napretka, kao i prolaznost nihilističkog ludila, Heidegger je želio izazvati buduće mišljenje da se odvaži uputiti prema onome što samome mišljenju ostaje uvijek izvan dohvata – prema božanskome. Imamo li i mi danas takvu misaonu odvažnost nasuprot galopirajućeg znanstvenog osvajanja svih perspektiva ljudskog mišljenja? U sjeni Nietzscheova proglasa, suvremeni čovjek svoje misli, vjerovanja i nadanja usmjeruje sve više uz pomoć kompasa znanstvenih spoznaja, okrenutih isključivo prema materijalnome. Međutim, nisu otkrića prirodnih znanosti ona koja urušavaju poimanje čovjeka kao bića stvorenoga na sliku Božju. Problem je u interpretaciji znanstvenih dostignuća koja prelaze granice vlastitog polja istraživanja. Odbacujući određene dimenzije ljudskog bića, prije svega one duhovne, rađa se opasnost od nepronalaska putova smisljena i humana odnosa prema svijetu.³

Jedan od stupova te sada već nazvane »stare slike čovjeka« čvrsto je uvjerenje kako je ljudsko biće jedinstvo tijela i duše. Riječ je o empirijski nedokazivu stavu kako naše biće ima svoju duhovnu stranu, zbog čega smo ipak bitno i temeljno različiti od svih ostalih životinja te zbog čega mi ljudi znatizeljno i s čuđenjem gledamo u materiju, a ne ona u nas. Lavina znanstvenika različitih profila po-

1 Friedrich NIETZSCHE, *Die fröhliche Wissenschaft* (1882.), u: *Kritische Studienausgabe*, sv. 3, Giorgio Colli – Mazzino Montinari (ur.), Berlin, 1988., 573 i dalje.

2 Martin HEIDEGGER, *Nur noch ein Gott kann uns retten* (Samo nas još jedan Bog može spasiti), u: *Der Spiegel*, 31. svibnja, 1976., 193-219.

3 Ukoliko suvremena prirodna znanost ne uspije pronaći putove smislenog odnosa prema svijetu, ukoliko ne uspije samoj sebi postaviti pitanje o humanoj vrijednosti svojih spoznaja, utoliko će Martin Heidegger biti posve u pravu tvrdeći da 'znanost ne misli' zato što ne misli na način mislitelja, tj. zato što je – kako bi rekao Heideggerov učitelj Husserl – 'zaboravljen fundament smisla', 'životni svijet' kao horizont svih horizonata čovjekova iskustva i samoiskustva.« Josip OSILIĆ, *Ususret Vjekoslavu Bajsiću*, u: *Bogoslovska smotra*, 85 (2015.) 1, 39.

kušava, uz pomoć najnovijih znanstvenih dostignuća, dokazati kako ljudske sposobnosti (razum, slobodna volja, vjera), jednom pripisivane duši, pripadaju isključivo strukturama i funkcijama mozga, a u nešto široj slici ljudskome tijelu i okolini. Tako duša, promatrana samo u okviru sposobnosti koje su joj na raspolaganju, biva proglašena okaminom prošlosti. Za razliku od Heideggera, mi smo danas suočeni s proglasom kako je »duša mrtva«,⁴ a naše je materijalno tijelo sve što imamo u ovom konačnom životu. Iz te perspektive rođen je motiv ovoga rada. U ovom sadašnjem trenutku upravo nam hrabrosti treba kako bismo ostali na putu koji istražuje dubine našega duha i ispituje zadnje temelje i uzroke, a što je u »dubokom suglasju« s naravi našeg uma i duha.⁵

U prvome dijelu rada ukratko ćemo se upoznati s opasnostima koje nosi materijalistički pogled na svijet, fizikalistička metafizika i antropologija, sa svojom redukcionističkom metodom. U drugome ćemo dijelu rada na primjeru promišljanja istaknutog hrvatskog neurokirurga dr. Ante Matkovića pokazati kako je moguć dijalog neuroznanosti, filozofije i teologije. Na temelju iznesenog, u zaključku ćemo ponuditi određene ideje kao ohrabrenje za daljnje razvijanje interdisciplinarnoga dijaloga.

1. Opasnosti fizikalizma i redukcionizma

Živimo u vremenu u kojemu podrhtavamo od tektonskih sudara dviju velikih slika o čovjeku: humanističke i znanstvene slike. Zagovornici humanističke slike o čovjeku, grubo rečeno, smatraju istinitima sljedeće tvrdnje: ljudi imaju dušu; postoji slobodna volja; ljudi su bitno različiti od životinja; postoji život iza smrti; ljudi su stvoreni na sliku Božju (*imago Dei*); moral je transcendentalan; smisao je transcendentalan. Znanstvena slika o čovjeku, opet grubo rečeno, tvrdi sljedeće: ljudi su životinje koje su evolvirale prema na-

4 Tom Wolfe također u svom eseju »Sorry, But Your Soul Just Died« smatra kako budućnost ne donosi Nietzscheovo »Bog je mrtav« nego »duša je mrtva«. Usp. Tom WOLFE, *Sorry, But Your Soul Just Died*, u: Tom WOLFE, *Hooking Up*, New York: Picador USA, 2000., 89-109, navedeno u: Alfred J. FREDDOSO, *Good News, Your Soul Hasn't Died Quite Yet*, dostupno na: www3.nd.edu/~afreddos/papers/soul.htm.

5 Usp. Ivan DEVČIĆ, *Bog i filozofija*, Zagreb, 2003., 96.

čelima prirodne selekcije; ne postoji duša; ne postoji život iza smrti – ljudi su konačne društvene životinje; ne postoji slobodna volja; ljudi nisu stvoreni na sliku Božju; moral nije transcendentalan; smisao nije transcendentalan.⁶ Sudaranje, podijeljenost, dodirivanje, dakle, trajna napetost između tih dviju slika čovjeka čine život tjeskobnim čovjeku. Izmiče mu tlo pod nogama pri pokušaju shvaćanja i razumijevanja tko je on uopće i koja je njegova bit, koja mu je svrha, kako ostvariti odnos s Bogom?

Međutim, postavlja se pitanje je li nužno da situacija promišljanja kreće od pozicije ili-ili? Drugim riječima, treba li početna točka ili antropološki okvir znanstvenog istraživanja nužno biti određen navedenim »istinama« kako bi zadobio objektivnu perspektivu promatranja i interpretiranja svojih rezultata? I trebaju li se onda znanstvena otkrića nužno naknadno »uguravati« u okvir znanstvene slike o čovjeku? Ukoliko negativno odgovorimo na postavljena pitanja, onda nam se pojavljuje mogućnost početne otvorenosti spram navedenih stavova. Također, otvara nam se »polje antropološke slobode« u kojemu znanstvenici prirodnih znanosti, filozofi i teolozi mogu promišljati spoznaje, teorije, hipoteze koje suvremene znanosti istražuju. Dakako, poštujući granice i metode svoje znanosti. I tu dolazi do načelnog problema – kako pomiriti različite metode pojedinih znanosti? U ovom radu nećemo ulaziti u to kompleksno pitanje⁷ nego ćemo upozoriti na jednu negativnu pojavu suvremene znanosti, a to je redukcionistička metoda koja opterećuje mogućnosti šireg shvaćanja i upotrebe pojedinih otkrića, ali i dijaloga s drugim znanostima.

6 Usp. Owen FLANAGAN, Preface, u: Isti, *The problem of the Soul. Two visions of the mind and how to reconcile them*, New York, 2002., IX – XVI; Owen FLANAGAN – Gregg D. CARUSO, *Neuroexistentialism: Third-Wave Existentialism*, u: Gregg D. CARUSO – Owen FLANAGAN (ur.), *Neuroexistentialism: Meaning, Morals, and Purpose in the Age of Neuroscience*, New York, za objavu u 2017., 8. Flanagan je pokušao pomiriti navedene slike o čovjeku na način da je proglasio dušu nepotrebnim konceptom, ali dopustio je mogućnost morala i smisla u svijetu. Takav pristup nije nužan ni opravdan te ne može zadovoljiti slojevitost ljudskog bića koja se potvrđuje svaki dan.

7 Za više o mogućnostima dijaloga religije i prirodnih znanosti vidi u: Josip OSLIĆ, *Religija i znanost u djelu Vjekoslava Bajsića*, u: *Filozofska istraživanja*, 27 (2007.) 2, 295-305; Josip OSLIĆ, *Ususret Vjekoslavu Bajsiću*, 25-40.

Naime, redukcionizam je metoda promatranja i interpretiranja pojava unutar svijeta. Zahvaljujući razvijenim empirijskim istraživanjima, pred očima znanstvenika stalno se na nov način pojavljuje fascinirajuća složenost stvarnosti. Nove podatke treba usporediti i povezati s poznatim i provjerenim činjenicama. Povezivanje zahtijeva jednostavnost i jednoznačno određenje fizikalnih događaja, dakle, reduciranje složenih događaja na bitno, na minimum. Nadalje, činjenice se smještaju i interpretiraju unutar nekog sustava. To sadrži elemente pretpostavki ili nagađanja jer znanstvenici provode proces sistematizacije u kojemu, između brojnih ponuđenih koncepata, odabiru određene koncepte i privremeno ih postavljaju kao temeljne u jednom sustavu. »U bilo koje vrijeme sustav je prihvaćen jer pruža najjednostavniji prikaz svih poznatih činjenica.«⁸ Svakako, podrazumijeva se kako sve važne činjenice još nisu poznate te bi otkriće novih činjenica moglo dovesti do novih pitanja i novih uvida što bi, u konačnici, moglo rezultirati »radikalnom revizijom prihvaćenog sustava«.⁹

Redukcija kao metoda ima svoje prednosti, međutim, kada se takva metoda primjeni u istraživanjima koja pokušavaju odgovoriti na pitanje što je čovjek, onda se rađa ozbiljan problem. Unutar promjenjiva empirijskoga znanstvenog iskustva čovjek se reducira na njegove fizičke odrednice koje se proglašavaju njegovim isključivim temeljem. Tijelo postaje nositeljem smisla. Ukoliko je neuroznanost trenutačno jedna od najprodornijih znanosti koja pokušava neizravno odgovoriti na pitanje što je čovjek - što je onda ono temeljno bitno, ono najvažnije za čovjeka kao čovjeka? Dakako, mozak i živčani sustav. Sve ljudske sposobnosti, složenosti njegova djelovanja i njegov položaj u prirodi bivaju reducirani na perspektivu struktura i funkcija mozga. Odgovor na pitanje što je čovjek kreće se unutar fizikalističkog antropolozškog okvira, koji je svoj redukcionistički napor usmjerio prema mozgu kao temeljnoj fizičkoj osnovi.

Snažan razvoj neuroznanosti na krilima digitalnog napretka, koji je omogućio izrazito napredno neurosnimanje (*neuroimaging*),

8 Bernard LONERGAN, *Insight: A Study of Human Understanding*, u: Collected works of Bernard Lonergan, sv. 3, peto izd., University of Toronto Press, Toronto, 2005., 359.

9 *Isto*, 359.

promovirao je dominaciju uloge mozga u svim područjima znanosti.¹⁰ Riječ je o razvoju, kako je Fernando Vidal naziva, antropologije »cerebralnog subjekta« u kojoj se sva svojstva ljudske osobe pokušavaju objasniti i, u konačnici, svesti na – funkcije moždanih struktura.¹¹ U tom procesu »somatizacije jastva« svojstva ili moći ljudskog subjekta pokušavaju se lokalizirati unutar pojedinih područja mozga.¹² Međutim, slabosti redukcionizma otkrili su i sami neuroznanstvenici te je skupina njih u javnom memorandumu »Refleksivna neuroznanost« reduciranje čovjeka na »neuronska ispaljivanja« proglasila neprikladnim. »U tom jednostranom skeniranju, *ljudsko biće kao subjekt i osoba* više se ne može dohvatiti u njegovoj složenosti. Uvijek je cijela osoba ta koja nešto doživljava, promišlja, odlučuje se, podsjeća se, itd., a ne jedan neuron ili skupina molekula.«¹³

Postavlja se pitanje kako zahvatiti složenost ljudske osobe, a da misao ne pribjegne redukcionizmu? Postoje li promišljanja unutar neuroznanstvene zajednice koja zadržavaju u svojoj perspektivi svu složenost ljudskoga bića, priznajući činjeničnu važnost nepobitne ljudske intuicije o vlastitoj duhovnosti, otklanjajući opasnost redukcionizma te otvarajući prostor dijaloga s filozofijom i teologijom?

2. Dr. Anto Matković i interdisciplinarno promišljanje čovjeka

Dr. Anto Matković u knjizi »Tajna spoznajnoga kruga. Svijet – život – mozak«¹⁴ interdisciplinarno promišlja temeljna pitanja o

10 Za više o metodama, osnovama i temeljnim problemima neuroznanstvenih istraživanja te mogućnosti interdisciplinarnog dijaloga s teologijom i filozofijom vidi u: Saša HORVAT, Neurotehnološki okret: čovjek od slike Božje do slike neurona – i natrag, u: Josip Oslić – Alojz Čubelić – Nenad Malović (ur.), *Filozofija i teologija u kontekstu znanstveno-tehničke civilizacije. Zbornik radova*, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2016., 73-105.

11 Usp. Fernando VIDAL, Person and Brain: A Historical Perspective From Within the Christian Tradition, u: Marcelo Sánchez Sorondo (ur.), *What Is Our Real Knowledge About the Human Being?*, Pontificia Academia Scientiarum, Vatican City, 2007., 1.

12 Usp. Isto, 7.

13 Memorandum »Refleksivna neuroznanost«, u: <https://www.psychologie-heute.de/home/lesen-swert/memorandum-reflexive-neurowissenschaft/> (4. IV. 2016.).

14 Anto MATKOVIĆ, *Tajna spoznajnoga kruga. Svijet – život – mozak*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 2004. Dr. Anto Matković (1943. – 2001.) bio je ugledni neurokirurg, a bavio se filozofijom i pjesništvom. Tijekom svog plodnoga rada objavio je više desetaka znanstvenih i stručnih radova, kao i prvi udžbenik iz neurokirurgije za studente medicine. Za vrijeme Domovinskog rata bio je ravnatelj Nove bolnice. Zbog velikodušnih djela dobitnik je brojnih priznanja

čovjeku. Misaono kretanje odvija se uz granicu prirodnih znanosti, filozofije i teologije. Ođvažnost tog hoda odolijeva napasti redukcionizma, zadržavajući ljudsku slojevitost stalno ispred očiju. Njegovo granično kretanje, hajdegerovski rečeno, napor krčenja šumskoga puta, ostvareno je na temelju dostignuća prirodnih znanosti koja su oplemenjena filozofskim i teološkim refleksijama. Riječ je o području koje inače nazivamo graničnim pitanjima između religije i znanosti, a koje je »samo po sebi vrlo široko, tj. s jedne strane zahvaća svijet prirodnih znanosti, a s druge strane i područje filozofije i teologije, ukoliko se u filozofiji i teologiji 'prirodu' i sva živa stvorenja u 'prirodi' nastoji promatrati pod pojmom 'stvaranja', dakle pod stvaralačkim Božjim zahvatom«. ¹⁵ U tom graničnom dijalogu filozofija ima posredničku ulogu između prirodnih znanosti i teologije. Granična pitanja koncentriraju se prije svega oko pitanja postanka svemira, kozmogeneze, zatim na pitanja postanka života, biogeneze, i naposljetku na pitanja postanka čovjeka, antropogeneze. »Razmatrajući upravo ta 'granična pitanja' na znanstveni i filozofski način, dr. Anto Matković se uz dr. Vjekolava Bajsića svrstao među vrsne poznavatelje ove zamršene ali vrlo zanimljive problematike.« ¹⁶

Matković se pokazuje kao mislitelj kojemu uspijeva čvrsto držati u ruci perspektivu svrhovitosti svega stvorenoga. Upravo je *causa finalis* ono što dominirajući znanstveni naglasak »evolucijske nužnosti i slučajnosti« zanemaruje i odbacuje. Naime, ukoliko bi čovjek bio proizvod prirodne nužnosti i slučajnosti, a ne od Boga stvoren, on uopće ne bi bio moguć kao »slobodno, u sebi stojeće, s apsolutnom vrijednošću i nemjerljivim dostojanstvom obdareno biće«. ¹⁷ Matković je svjestan dominacije znanosti u mišljenju suvremena čovjeka. Znanost i znanstvenici kao takvi ne predstavljaju problem nego takozvani »tumači znanosti« koji razmatraju znanstvena

hrvatskih brigada, dok ga je 1995. predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman odlikovao Redom Danice hrvatske s likom Katarine Zrinske.

15 Josip OSLIĆ, Dr. Anto Matković, 'Tajna spoznajnog kruga. Svijet – život – mozaik', Zagreb, 2004., u: *Kolo. Časopis Matice hrvatske*, Zagreb 14 (2/2004), 528-530, ovdje 529.

16 Josip OSLIĆ, Dr. Anto Matković, »Tajna spoznajnog kruga. Svijet – život – mozaik«, 529.

17 Ivan DEVČIĆ, Homo imago Dei ili o nastanku shvaćanja čovjeka kao osobe, u: Isti, *Pred Bogom blizim i dalekim. Filozofija o religiji*, Filozofsko-teološki institut družbe Isusove u Zagrebu, Zagreb, 1998., 208.

otkrića i na temelju njih široj publici nameću vlastitu sliku svijeta i postanka čovjeka,¹⁸ pri čemu im je »sveobjašnjivost glavna nakana, znanstvena sveobjašnjivost svijeta i čovjeka u njemu«. ¹⁹ Matković ističe kako su tumačenja znanstvenih dostignuća uvijek odraz društva, njegovih trauma i promjena u načinu života.²⁰ Tako i shvaćanje evolucije kao »besmislene samoproizvodnje sve glomaznijih količina strukture«²¹ ima ideološku sličnost s potrošačkim društvom.²² Naš autor upozorava na to kako znanstvenici mogu imati rješenja za uska područja kojima se bave, ali ne mogu rješavati ljudsku sudbinu. Zato treba izbjegavati »nasilje simplifikacije« te se čuvati tumača znanosti koji se razumiju u sve znanosti, pa tako i u filozofiju, a nemaju ni minimalno potrebno znanje ni zdravu rasudbenu snagu.²³ Hvaleći napredak u svedokazivost, tumači znanosti stoje na raskrižjima »s kojih su uklonili stare svece i na koje su iznijeli posve nova glazbala, ona od neumitne nužnosti-slučajnosti«, ²⁴ aludirajući pritom na shvaćanje određena shvaćanja evolucije. U jeku »moderne cerebralne inkvizicije« znanstvene spoznaje zahvaćaju samo dio pitanja o čovjeku. Zato ne mogu ponuditi, ni pretendirati na cjelovitost i neupitnost svoga odgovora. »Bazične znanosti stoga ne mogu na razini potrage za istostima između neživog i živog razjasniti živo iz neživog. One samo potvrđuju ovozemaljsku čvrstu biogenetsku ukorijenjenost fenomena živoga sukladno 'zakonima' neživoga...«²⁵

U ovom radu ne možemo prikazati svu širinu Matkovićeva promišljanja već se moramo zadovoljiti kratkim pregledom načina kako on kao stručnjak u svome području interpretira suvremene spoznaje o mozgu s pogledom na cjelovitost i svrhovitost čovjeka.

18 Usp. Anto MATKOVIĆ, *Tajna spoznajnoga kruga. Svijet – život – mozak*, 36.

19 *Isto*, 42.

20 Usp. *Isto*, 59.

21 *Isto*, 54.

22 »Narav je ljudska, pa i svjetonazori koje oblikuje, sklona pojednostavljenjima, jednom, jednolinijskom, konačnom, isključivom, sveltremenskom rješenju ljudskih upita, zapostavljajući nerijetko prijašnja, u pravilu čvrsto vjerujući u prihvatljivost vlastitog odgovora, koji navodno pokoljenja što slijede neizostavno moraju posvojiti, poput obiteljskih, narodnih, kulturnih ili rasnih osobina, poput kakve baštine. A to je jako smiješno, jer svaki čovjek i svako doba provjerava i po sebi kroji i najsitnije istinitosti...« *Isto*, 70.

23 Usp. *Isto*, 72.

24 *Isto*, 71.

25 Anto MATKOVIĆ, *Tajna spoznajnoga kruga. Svijet – život – mozak*, 75.

2.1. Dominacija mozga i »fantazijsko-kreacijski potencijal ljudskoga duha«

Kao vrsnom neurokirurgu, Matkoviću je mozak u središtu istraživanja. Iako se anatomske čini da je mozak organ kao i ostali organi u tijelu, Matković ističe njegovu dominaciju. »Funkcijski promatrano, mozak ne smatram tjelesnim organom, nego tvrdim da je ljudsko tijelo slika i odraz živčanog sustava. Jedino spram moždanih kakvoća ljudsko je biće ono upitno i nepoznato stvorenje, koje nazivamo čovjekom.«²⁶ Upravo preko nadređenog nervnog sustava čovjek kao živ organizam postaje nešto više nego zbroj svojih funkcija. Također, funkcija mozga presudna je pri definiranju života i smrti.²⁷ Morfološko okruženje mozga – ljudsko tijelo, nazvano je »okruženjem po mjeri« koje djeluje u dohvatljivom prostoru svoga vremena, a koje autor naziva »okruženjem po sebi«.²⁸

S motrišta funkcioniranja i izmjene informacija, Matković ističe kako ljudsko tijelo posjeduje harmoničan zbor, predvođen živčanim i endokrinim sustavom, koji rade uglavnom bez pogrešaka.²⁹ Našem autoru stalo je do cjelovitosti funkcijskog i tvarnog u ljudskom biću, iako priznaje kako ponekad mora pribjeći shematiziranju pri pokušajima prikazivanja »moždane informacijske košnice«.

Što se tiče uloge mozga u tjelesnim funkcijama ljudskog bića, kao što su održavanje svijesti, mijena tvari, rast i obnova stanica, rasplod i drugo, Matković napominje kako se smatraju prilično poznatima. Međutim, više moždane funkcije, kao što su obrada informacija, memorija, integracija i druge, daleko su od shvaćanja i pretpostavki koje bi omogućile potpunu znanstvenu provjeru. Jedna od znanstvenicima najzanimljivijih sposobnosti mozga jest memorija (kratkotrajna i dugotrajna), koju Matković opisuje kao »funkcijski sklop transformiranja šifriranih informacijskih jedinica, njihovo odabiranje, razvrstavanje i zapamćivanje, neovisno o tomu dolaze li informacije iz tijela ili vanjskog svijeta«.³⁰ Na području memorije

²⁶ Isto, 19.

²⁷ Usp. Isto, 22.

²⁸ Isto, 19-20.

²⁹ Usp. Isto, 21-22.

³⁰ Anto MATKOVIĆ, *Tajna spoznajnoga kruga. Svijet – život – mozak*, 23.

Matković posebno ističe asocijaciju – biogenetsku kakvoću ljudskoga mozga koja povezuje upamćene kombinacije te tako osigurava »vrlo složen fantazijsko-kreacijski potencijal ljudskoga duha«. ³¹ Po-teškoća ili izazov za neuroznanost jest to što još nisu poznati mehanizmi asocijacija ni njihovo »organsko sijelo«. Upravo će nam spomenute asocijacije biti od presudne važnosti u narednim promišljanjima o čovjeku.

Nadalje, mozak prima informacije iz svog tjelesnog ustroja i iz okoliša te procjenjuje koje su od njih važne za preživljavanje. Skup tih informacija Matković imenuje »osjetilnim informatičkim sklopom« koji sa svojom obradom istih informacija tvori jedan mehanizam i sijelo iskustvenoga znanja.

Promišljajući o iskustvu, Matković razlikuje dva identiteta ljudskoga bića: iskustveni i cerebralni. Iskustveni identitet ljudskog bića izranja iz odnosa čovjeka s okolišem, na razini kojega se odvija međuljudsko ophođenje te ga Matković ujedno naziva »našim duhovnim licima za svakodnevnu uporabu«. ³² Cerebralni identitet smješten je u još nepoznata moždana sijela asocijacija (podsjetimo, asocijacije osiguravaju fantazijsko-kreacijski potencijal ljudskoga duha) te obuhvaća iskustveni identitet ljudskog bića. Filozofski izraženo, iskustveni je identitet »praktični um«, a cerebralni identitet »čisti um«, pri čemu su oba identiteta sastavnicom samopotvrđivanja ljudskog bića. Preko iskustvenog identiteta međusobno se prepoznajemo, dok cerebralni identitet svaka osoba posjeduje na svojstven način.

Bitna razlika između tih dvaju identiteta jest u tome što iskustvenom identitetu pripada sve ono što je čovjek upamtio, a cerebralnom identitetu sve ono što je upamćeno i zaboravljeno, čime on sadržajno obuhvaća značajno više informacija. Upravo ovaj naglasak na zaboravljenim informacijama ³³ otvara put Matkoviću prema »svijetu ideja«, prema jednom višem području ljudskog intelekta gdje se ostvaruje asocijacija zaboravljenih informacija. Ono što nam

31 *Isto*, 24.

32 *Isto*, 25.

33 Sadržaj zaboravljenih informacija za Matkovića je značajno širi nego uobičajeno shvaćanje zaborava, u smislu nedostupnosti neke prethodno znane informacije. No o tome šire kasnije.

je od trenutačne važnosti za preživljavanje – to pamtimo, dok ostale primljene informacije potiskujemo u »pamćenje bez bitna utjecaja na trenutak opstanka, što nazivamo zaboravom«. ³⁴ U strukturama i moždanim mrežama gdje su pohranjene zaboravljene informacije dolazi do njihova povezivanja pri čemu se rađaju nove ideje. Kada novokovanu ideju (filozofsku, umjetničku, etičku ili teološku) treba izraziti, dakle, prenijeti u iskustveni identitet, potrebna je kombinacija riječi. Ipak, riječi često nisu dostatne pa dio idejnoga svijeta nekog mislioca uvijek ostaje nedostupan. Matković ističe kako je svijet ideja samo prividno nerealan jer nije od neposredne koristi, međutim, glede istinitosti nije nerealan. ³⁵

Svijet ideja nastaje iz »slobodnih asocijacija informacija« koje nisu neposredno ovisne o volji pojedinca, ali nisu ni potpuno slobodne jer su u temelju moždane strukture, koja je svojim profilom zajednička svim ljudima. Ovisno o stupnju podražljivosti moždanih struktura, Matković smatra kako postoje četiri smjera ili idejnosna izražajna sklopa: filozofijski (metalogički), estetski (paralogički), etički (duševni) i vjerski (duhovni). ³⁶ Sklopovi su kod svakog pojedinca uvjetovani osobnim varijacijama funkcija u mozgu, a koliko je izražajni sklop sukladan svijetu, toliko njegove ideje imaju socijalne značajke. Na taj se način, preko cerebralnog identiteta, nove ideje koje pojedinac osmisli realiziraju u različitim sustavima i civilizacijama. Preko kombinacije upamćenih i zaboravljenih informacija Matković postavlja okvire »biološke podloge stvarnosti svijeta ideja«, ³⁷ ali zadržava objektivnost poštujući nadolazeća znanstvena

34 Anto MATKOVIĆ, *Tajna spoznajnoga kruga. Svijet – život – mozak*, 27.

35 Usp. *Isto*, 30.

36 Matković svoja četiri okvirna obrisa svijeta ideja izražava i na sljedeći način: »Slobodne asocijacije cerebralnih funkcija koje tvore 'apstraktnu' sliku o užem tvarnom okruženju ili čovjeku-biću ravne su ostvarivosti cerebralnog identiteta na razini ljepote (paralogički ili estetski doživljaj); slobodne asocijacije cerebralnih funkcija koje tvore 'apstraktnu' sliku o širem tvarnom okruženju čovjeka-bića (vanjskom svijetu ili okruženju po sebi) ravne su ostvarivosti cerebralnog identiteta na razini promišljanja pojava u svijetu (metalogički ili filozofski doživljaj); slobodne asocijacije cerebralnih funkcija koje tvore 'apstraktnu' sliku bitka u ljudskom biću (refleksije vječnog u jediničnoj egzistencijskoj pojavnosti) ravne su ostvarivosti cerebralnog identiteta na razini etike (moralni doživljaj); slobodne asocijacije cerebralnih funkcija koje tvore 'apstraktnu' sliku refleksije ljudskog bitka u univerzalnom bitku (refleksije jedinično vječnog u apsolutno vječnom) ravne su ostvarivosti cerebralnog identiteta na razini vjere (duhovni doživljaj).« Anto MATKOVIĆ, *Tajna spoznajnoga kruga. Svijet – život – mozak*, 31-32.

37 *Isto*, 31.

otkrića koja bi mogla strukturu činjenica unutar tog sustava postaviti na potpuno drugačiji način. Nažalost, mogućnost potpune revizije nekog znanstvenog sustava, dakle, njegove promjenjivosti i ograničenosti, mnogi znanstvenici ne uvažavaju dovoljno.

2.2. *Spoznajne razine*

Koliko je Matkoviću stalo do cjelovita shvaćanja čovjeka sa svim njegovim sposobnostima, možda se ponajbolje očituje u njegovu prikazu spoznajnih razina koje navodi kako slijedi: životnost, znanstvenost, mudrost, ljepota, ljubav i dobrota.

Životnost ili opstojnost. Prva razina obuhvaća ponašanje čovjeka na razini refleksnih reakcija.³⁸ U razvoju pojedine osobe, dok je još u utrobi majke, prema Matkoviću, dolazi do »proživljavanja sjećanja« svih prethodnih stadija razvoja, čime se ostvaruje podloga biogenetskog sjećanja ili »zaboravljenih informacija«. Upravo preko te biogenetske podloge sva su bića funkcijski slična »u sve-mogućem obrascu raspoloživih stanja tvarnog uporišta života (gradbene morfogeneze)«. ³⁹ Osim biogenetskog sjećanja, pojedinac u utrobi »proživljava sjećanje« koje je podlogom filogenetskog pamćenja – »neosvijetljene filmske vrpce upamćenih informacija«. Po tome su svi ljudi slični glede mogućnosti tvorbenih činidbi te se na svjestan način pokušavaju ostvariti.

Što znači biogenetsko sjećanje i filogenetsko pamćenje? Matković želi istaknuti kako »funkcijska anatomija ljudske moždane prisutnosti u prirodi« postoji prema jednakim zakonima tvarne građe tijela kao i šireg okruženja. Zbog te zajedničke »podloge« može doći do prepoznavanja sličnosti, dakle, do čina spoznavanja. Biogenetsko sjećanje pohranjuje važne informacije iz okoliša uz pomoć kojih pojedinačno biće može preživjeti u svojoj okolini. Međutim, živa bića razlikuju se po filogenetskom pamćenju, što se očituje u oblikovanju vlastitih različitih funkcija i struktura, a preko kojih živo

38 »...refleksne su reakcije sva gibanja mozgovnog okruženja po mjeri (tjelesnosti), unaprijed prepoznata (ontogenetskim razvojem mozga i tijela) i tako ocijenjena skladnim za opstojanje u okruženju po sebi ili okolišu.« Anto MATKOVIĆ, *Tajna spoznajnoga kruga. Svijet – život – mo-zak*, 109.

39 *Isto*, 109.

biće na svoj način obrađuje i reagira na informacije koje prima (na primjer, struktura i funkcije lista koji se okreće prema suncu). Na ovom prvom stupnju automatizirana ponašanja Matković ne vidi razlike između svih živih bića, uključujući i čovjeka.⁴⁰ Mozak čovjeka središnja je točka u kojoj se prelamaju informacije iz okoliša, i to »u shemi njihove univerzalizirane cerebralne istosti, jednake ‘zapisima’ biogenetskog sjećanja i filogenetskog pamćenja.«⁴¹ Potvrde tih zabilježenih informacija ljudska bića prenose riječju i jezikom.

Dakle, čovjek je na ovoj spoznajnoj razini, gdje se ostvaruje ravnoteža s prirodom, u istoj poziciji kao i ostala bića, i to sve do pojave – svijesti. U onom trenutku kada dođe do ostvarenja svijesti, možda bolje reći samo-svijesti ili refleksije, »telencefalični čovjek« ostvaruje bivanje koje sve više raste u slobodi. »Pojavljuje se voljno ponašanje u različitim obličjima.«⁴² Sada je čovjek dosegnuo razinu razvoja u kojoj može ostvarivati tvorbeni činidbu, čime se razlikuje od svih ostalih bića, te su ujedno ostvareni uvjeti za razvoj ostalih spoznajnih razina.⁴³

Znanstvenost ili korisnost. Riječ je o spoznajnoj razini gdje se ostvaruje logika i matematika, gdje dolazi do očitovanja podudarnosti određenih događaja nebitka,⁴⁴ ritam uzroka i posljedica. Cilj je na ovoj razini činiti nešto korisno u ime učinkovitosti. Voljnost pojedin-

40 »Ćutilima vida, sluha, njuha, okusa, opisa, vrelosti (temperature), titraja (vibracija) za različite valne dužine energijskih isijavanja, boli, sile teže (gravitacije), vjerojatno i elektromagnetskih valova, čovjek-biće prepoznaje stupanj ravnoteže svoje tjelesnosti s njezinim tvarnim uporištima izvana i tako se ne razlikuje u ‘refleksnim ponašanjima’ od ostalih pripadnika biosfere.« *Isto*, 111.

41 Anto MATKOVIĆ, *Tajna spoznajnoga kruga. Svijet – život – mozak*, 111.

42 *Isto*, 112.

43 Treba napomenuti kako Matković smatra da je temeljni preduvjet svake svjesne činidbe – zdravlje pojedinca, što ne znači samo odsutnost bolesti nego »duševno, fizičko i socijalno blagostanje, na koje ima pravo svaki čovjek«, što govori o širini i etičnosti njegove misli. *Isto*, 112.

44 Matković često koristi filozofske pojmove koji u njegovu promišljanju sadrže određene nijanse. Evo na koji način on shvaća bitak i nebitak: »Pojavnosti svemira razlučujem na nebitak i bitak. Zamjetljivi dio nebitka ‘naša’ je tvar u svojem bezvremenu ili nestabilnosti; zamjetljivi dio bitka je ‘životnost života’ ili život po sebi kao slijed funkcijskih zbivanja u vremenu, kakvoći bitka. Po tvarnom uporištu u sebi ili gradbenoj morfogenezi, čovjek-biće pripada (i ponaša se) sukladno stanjima nebitka, što je podlogom prepoznavanja istosti ili istinom o istinitostima, dakle iskustvenom znanju. Po bitku u sebi ili tvorbenoj biogenezi čovjek-bitak ponaša se (i pripada) bitku, svjesnim ostvarivanjem svoga jastva kao jestva bitka, ili svjestan da je tvorbeni činidba znakom i pokazateljem njegove krajnje pripadnosti bitku (= Bogu).« *Isto*, 123. Dakle, vidimo koliko je Matkovićovo poimanje svega stvorenog i njegovo razumijevanje čovjeka, kao bića koje je dio svemira i upućeno na svoj *causa finalis*, protkano njegovim metafizičkim stavovima.

ca izražena je u potpunosti. Nezaobilazno je kako Matković ističe da na ovoj razini dolazi do procjepa između tvarnoga, što se promatra (nebitka), i samog promatrača (čovjek-bitka, što će reći čovjeka koji je svjestan i voljno djeluje). Čovjek ovladava tvarnim koje proučava, ali ima sklonost poistovjećivanju s tim tvarnim, s nebitkom! »Prepoznavši nesvrhsihodnosti nebitka (materije), svojom tvorbenom činidbom 'daje joj svrhu' ili uporabljivost, ali je zauzvrat 'od nebitka primio' – osjećaj nesvrhovitosti.«⁴⁵ Ono što znanost proučava nije Istina bitka nego razne istinitosti koje ovise o promjenjivim uvjetima i dinamici svemira. Tako da se znanost i njezina logika kreću prema svrhovitosti (spoznaja po mjeri) i prepoznavanju nebitka, dok im Istina bitka ostaje nedostupnom.

Mudrost ili umnost. Riječ je o metalogičkoj spoznajnoj razini ili filozofiji »kao spoznaji moći orisavanja nazora o čovjeku i zrcaljenju svemira u njegovu biću«. ⁴⁶ Mudrost bi bila moć pregleda nad spoznajama iskustva, dok bi umnost zahvaćala asocijacije tih istih informacija u biogenetskom sjećanju i filogenetskom pamćenju. Mudrost i umnost ostvaruju se u mozgu. Ukoliko je znanstvenost bila u potpunosti ovisna o volji pojedinca, umnost i asocijacije voljno su manje ovisne. Filozofija je tako sklop slobodnih asocijacija, prepoznavanje sklada u nebitku, misaono povremenjenje nebitka, što omogućava pojedincu razvoj visokog stupnja jastva. Za svjetonazor filozofa izrazito je bitno moždano zdravlje.

Ljepota. Riječ je o spoznajnoj razini koju Matković naziva i paralogičkom razinom, a želi obuhvatiti umjetnost i predmete umjetnosti. Ova je razina voljno neovisna. Umjetnik je nadahnut prikazati svoje shvaćanje skladnosti gradbene i tvorbene činidbe u odnosu na tijelo i okoliš.

Ljubav. Na ovoj razini, na temelju ljubavi ostvaruje se »življenje duševnosti (duše) i sklad s duševnošću drugih osoba ili uljudba kao radost tvorbene činidbe«. ⁴⁷ Matković u ljubavi vidi prepoznavanje osjećaja sklada sebe-bitka sa sebe-bićem, pri čemu prepoznajemo bitak u čovjeku, način kako se bitak pobićava u nebitku, na

⁴⁵ Isto, 113.

⁴⁶ Anto MATKOVIĆ, *Tajna spoznajnoga kruga. Svijet – život – mozak*, 113.

⁴⁷ Isto, 114.

primjer u međuljudskim odnosima. Jedno od najljepših tumačenja ljubavi, prema Matkoviću, ponudio je Erich Fromm, međutim, »povijesno neusporedivim životnim primjerom ljubavi svjedočio je Isus iz Nazareta«. ⁴⁸

Dobrota. Šestu, zadnju spoznajnu razinu Matković još naziva i vjerom, u kojoj se prepoznaje bitak u pojedinačnom čovjeku, kao i pripadnost Bitku po bitku u sebi. Vjera je posve voljno neovisna i može promijeniti čovjeka, utjecati na njegovu volju. Kao osjećaj spoznaje ona se ne može drugima prenositi kao nekakvu informaciju. Vjera se odvija na »razini posve slobodnih asocijacija polazišno iskustvenih informacija u 'poljima' biogenetskog sjećanja i filogenetskog pamćenja, kojim se putem pojedinac prepoznaje kao bitak«. ⁴⁹ Svi ljudi posjeduju vjeru kao kakvoću, ali o svakome ovisi koju će vrijednost u njegovu životu zadobiti.

Zaključno o spoznajnim razinama. Matković smatra kako svaki čovjek sam bira u kojem će se smjeru razviti i kojim životnim putem krenuti. »Ljestvica dakle počinje zakonitošću nagonškoga, nastavlja se logičkom rasudbom, promišljanjem subjekta i svijeta, doživljajem ljepote i življenja po njegovim poticajima, ćudoređem, a završava poistovjećivanjem jastva s univerzumom.« ⁵⁰

Matković ukazuje na to kako je bitak u ljudskoj mjeri jednak istini o čovjeku, što je spoznatljivo ljudskim mozgom. Ljudski je mozak tako »zrcalna slika stvarnosti«, pri čemu su sve navedene spoznajne razine »jednake svijesti o podudarnosti izvanmoždanih pojavnosti s točno odgovarajućim funkcijskim sklopovima moždane strukturirane funkcije«. ⁵¹ Što se tiče ljudske slobode, ona raste od prve spoznajne razine, pri čemu bi u prepoznavanju istine »u obzorima duhovnog i vjerskog dosegnoo posve slobodno shvaćanje o mogućnostima pobíćenja bitka«. ⁵² Bez tih spoznaja koje omogućava zdrav ljudski razum čovjek bi bio obična životinja.

48 *Isto*, 114.

49 *Isto*, 115.

50 Anto MATKOVIĆ, *Tajna spoznajnoga kruga. Svijet – život – mozak*, 141.

51 *Isto*, 115.

52 *Isto*, 127.

2.3. O duši

Kada bismo na ovome mjestu završili druženje s našim autorom, u središtu promatranja ostao bi nam ljudski mozak, ta zrcalna slika stvarnosti, kao središnja točka čovjeka, kao njegov najvažniji organ, kao onaj koji utemeljuje i omogućava sve kreacijske potencijale jednoga čovjeka. Tako bismo, unatoč širini prikazanih spoznajnih razina, koje čak uključuju ljubav i dobrotu, ostali uronjeni u materijalizam, pri čemu je čovjek plod svjesne i voljne interakcije njegova tijela i okruženja. Međutim, kako se moglo na pojedinim mjestima ovoga rada već naslutiti, Matkovićevo shvaćanje čovjeka izbija iz okova fizikalizma. U prilog tome govori njegovo promišljanje o duši.

Matković je svjestan kako napredak znanstvene spoznaje i proučavanje fascinantnih mogućnosti mozga oduzima »teritorij« različitih sposobnosti koje su nekad pripisivane isključivo duši, a posebno po pitanju razuma i volje. Međutim, smatra kako određene »slikovite« dokaze o postojanju duše znanstvena istraživanja mogu opovrgnuti. Stoga je potreban drugačiji pristup dokazima o postojanju duše, iako znanost nije pružila dokaze o njezinu nepostojanju.⁵³

U odlomku »Duša, ili biološka podloga nade« Matković dušu promatra kao »nerazdvojni dio bitka ili jednom od kakvoća Bitka, po kojima je ovaj zalogom slobodne volje tvorbene ljudske činidbe«.⁵⁴ Kada čovjek djeluje po duši ili duhovnosti, onda je riječ o ljubavi, a to se djelovanje odvija u okvirima morala. Riječ je o plodu ljudske naravi koja je »zapisana« u moždanoj strukturi. Iako Matković promišlja o »biološkoj podlozi duše«, on tvrdi, i to je od presudne važnosti, kako biološka podloga nije uzrok duše ili razlog zašto ona postoji nego je njezin uzrok Bitak, dakle, Bog. Namjera našeg autora jest promišljati o »mehanizmima tvorbene biogeneze, preko kojih je gradbena morfogeneza ili pojedinačna strukturirana funkcija 'baš po mjeri duše' ili posjeduje preko slobodnih asocijacija informacija mogućnost shvaćanja (prepoznavanja) duše u sebi i djelovanja po

⁵³ Usp. *Isto*, 122.

⁵⁴ Anto MATKOVIĆ, *Tajna spoznajnoga kruga. Svijet – život – mozak*, 125.

njoj». ⁵⁵ Matković čak tvrdi kako čovjek djeluje po duši »samo zato što mu je vlastiti mozak strukturirana funkcija ‘izgrađena’ po toj mjeri«. ⁵⁶

Kao da na ovome mjestu čitamo suvremenu, neuroznanstvenu inačicu Tome Akvinskoga, koji u okviru hilemorfizma, koji čovjeka shvaća kao jedinstvo tijela i duše, promišlja sposobnosti duše na sličan način. Naime, Akvinac smatra kako je ljudsko tijelo razvijeno u svrhu ostvarenja sposobnosti duše. Što su raznolikije sposobnosti duše, što se posebno odnosi na ljudsku dušu, to je veća i raznolikost organa. »Sposobnosti nisu tu radi organa, nego organi radi sposobnosti; zbog toga, nisu različite sposobnosti iz razloga što su različiti organi; naprotiv, zbog toga je priroda postavila (*instituit*) razne ograne, kako bi oni mogli biti prilagođeni različitim sposobnostima«. ⁵⁷ Kako priroda ne manjka u nužnim stvarima, ⁵⁸ u slučaju čovjekova formalnog uzroka (duša) i svršnog uzroka (*beatitudo*⁵⁹/*cognoscendo et amando Deum*⁶⁰), mozak i živčani sustav također su harmonizirani sa sposobnostima duše.

Toma Akvinski i dr. Anto Matković stoje na povijesnoj liniji mislitelja koji prihvaćaju sljedeću istinu: tek kada shvatimo svrhu čovjekova života, onda razumijemo i koje su temeljne i bitne odlike ljudskoga bića. ⁶¹ To je istina koja izmiče neuroznanstvenim istraživanjima jer fizikalizam ne poznaje i ne razumije *causa finalis*.

Zaključak

S promišljanjima neurokirurga dr. Ante Matkovića ne moramo se složiti. Dapače, izneseni su određeni stavovi koji stoje pod upitnikom, na primjer: trodijelna čovjekova narav – animalna, ljudska i

⁵⁵ Isto, 126.

⁵⁶ Isto, 126.

⁵⁷ »Non enim potentiae sunt propter organa, sed organa propter potentias, unde non propter hoc sunt diversae potentiae, quia sunt diversa organa; sed ideo natura instituit diversitatem in organis, ut congruerent diversitati potentialium.« Toma Akvinski, *Teološka suma*, I^a q. 78 a. 3 co., dostupno na: <http://dhspriority.org/thomas> (10. srpnja 2016.).

⁵⁸ »...cum natura non deficiat in necessariis...« Toma Akvinski, *Teološka suma*, I^a q. 78 a. 4 co.

⁵⁹ Usp. Toma Akvinski, *Teološka suma*, I^a q. 2 a. 1 ad 1.

⁶⁰ Usp. Isto, I^a-II^aae q. 1 a. 8 co.

⁶¹ Usp. Robert PASNAU, *Thomas Aquinas on Human Nature. A Philosophical Study of Summa theologiae Ia 75-89*, Cambridge University Press, Cambridge, 2004., 21-22.

božanska;⁶² uvjetovanost razvoja ljudi s obzirom na razvoj moždanih sposobnosti i na »opću cerebralnu skromnost« pa tako, prema autoru, neki ljudi žive na rinencefalnoj razini (prvoj spoznajnoj razini) i ne mijenjaju ništa u svijetu;⁶³ pitanje pripadaju li dobrota i vjera u potpunosti spoznajnim razinama; također i Matkovićev govor o mozgu koji je uvjetovan kompjutorskim izrazima i shvaćanjima, što zasigurno ograničava dosege filozofskog i teološkog razumijevanja istog.⁶⁴

Međutim, promišljanje dr. Matkovića pruža nam, prije svega, ohrabrenje kako je moguće, dapače i nužno, promišljati neuroznanstvena dostignuća u širem antropološkom okviru nego što to nudi prevladavajući fizikalizam. Uz pomoć filozofije i teologije usko neuroznanstveno polje promišljanja o čovjeku širi svoje horizonte i dopušta razvoj interdisciplinarnog dijaloga. Dr. Matković primjer je jedne takve širine, koja je ostvarena prije nego su svjetski znanstveni stručnjaci priznali kako mozak ipak nije sve što se može reći o čovjeku te pozvali na dijalog.⁶⁵

Možda je to prilika koju treba prepoznati i na hrvatskoj znanstvenoj sceni, gdje filozofija i teologija još nisu postale »satelitima« koji kruže u sjeni oko vodećih znanstvenih disciplina. Prilika znači otvaranje prostora interdisciplinarnom dijalogu i jedan novi poticaj prema širem razumijevanju ljudskih spoznaja. Možda će to biti mali val u oceanu znanstvenih gibanja. No znanstvenike ne smije voditi danas tako cijenjen *impact* (utjecaj) njihovih znanstvenih članaka nego čvrsta, intuitivna istina kako čovjek nije ni samo tijelo niti samo duša nego stvoreno jedinstvo tijela i duše koje ima svoju svrhu. »O Bože, ti si Bog moj: gorljivo tebe tražim; tebe žeda duša moja, tebe želi tijelo moje...« (Ps 63,2).

62 Usp. Anto MATKOVIĆ, *Tajna spoznajnoga kruga. Svijet – život – mozak*, 142.

63 Usp. *Isto*, 141.

64 Usp. *Isto*, 137-138.

65 Memorandum »Refleksivna neuroznanost«, u: <https://www.psychologie-heute.de/home/lesen-swert/memorandum-reflexive-neurowissenschaft/> (4. IV. 2016.).

THE CRITICAL REFLECTIONS OF ANTE MATKOVIĆ UPON THE DIALOGUE OF NEUROSCIENCE, THEOLOGY AND PHILOSOPHY ON THE HUMAN BEING

Abstract

The contemporary society witnesses the contrasting of the humanistic and scientific definitions of man, whose consequences are felt whenever a person reflects upon himself, the world and God. The article presents the views of a well-known Croatian neurosurgeon Ante Matković. His ambition was to start an interdisciplinary dialogue between the natural sciences, philosophy and theology. In the first part of the article we present the weaknesses of the scientific concept of person in the boundaries of materialistic worldview and the reductionist method. In the second part, we present the key points of the reflection of dr. Matković: he does not neglect the multilayered reality of the human person, and does not a priori reject human soul as something needless and scientifically outdated. In the conclusion, some ideas are offered as an encouragement for a further development of the interdisciplinary dialogue.

Key words: Anto Matković, neurosciences, man, brain, physicalism, interdisciplinary dialogue.